

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

HOTĂRÂRE
PRIVIND EXCEPȚIA DE NECONSTITUȚIONALITATE
a alineatelor (3), (5), (8) și (9) ale articolului 186 din Codul de
procedură penală
(termenul arestului preventiv)
(Sesizarea nr. 7g/2016)

CHIȘINĂU

23 februarie 2016

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, statuând în componența:
Dl Alexandru TĂNASE, *președinte*,
Dl Aurel BĂIEȘU
Dl Igor DOLEA,
Dl Tudor PANȚÎRU,
Dl Victor POPA, *judcători*,
cu participarea dlui Maxim Iurcu, *grefier*,

Având în vedere sesizarea depusă la 17 februarie 2016
și înregistrată la aceeași dată,
Examinând sesizarea menționată în ședință plenară publică,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând în ședință plenară închisă,

Pronunță următoarea hotărâre:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea depusă la Curtea Constituțională la 17 februarie 2016 de către dna Viorica Puica, judecător în cadrul Judecătoriei Botanica, mun. Chișinău, în temeiul articolului 135 alin. (1) lit.a) și g) din Constituție, astfel cum a fost interpretat prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016, precum și al Regulamentului privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională, privind excepția de neconstituționalitate a alineatelor (3), (8), (9) și (11) ale articolului 186 („*Termenul ținerii persoanei în stare de arest și prelungirea lui*”) din Codul de procedură penală, ridicată în dosarul penal nr. 1-239/15, aflat pe rolul Judecătoriei Botanica, mun. Chișinău.

2. Autorul sesizării a pretins, în special, că aplicarea cumulativă a prevederilor alineatelor (3), (8), (9) și (11) ale articolului 186 din Codul de procedură penală permite prelungirea arestului preventiv pe perioade ce excedează termenelor expres prevăzute de articolul 25 alin. (4) din Constituție.

3. Prin decizia Curții Constituționale din 17 februarie 2016 sesizarea a fost declarată admisibilă, fără a prejudica fondul cauzei.

4. În procesul examinării sesizării, Curtea Constituțională a solicitat opinia Parlamentului și a Guvernului.

5. În ședința plenară publică a Curții, sesizarea a fost susținută de dna Viorica Puica, judecător în cadrul Judecătoriei Botanica, mun. Chișinău, autor al sesizării. Guvernul a fost reprezentat de către dl Eduard Serbenco, viceministru al justiției. Reprezentantul Parlamentului nu a participat la ședință.

CIRCUMSTANȚELE LITIGIULUI PRINCIPAL

6. Pe rolul Judecătoriei Botanica din mun. Chișinău, în faza cercetării judecătorești, etapa audierii inculpaților, se află cauza penală în privința inculpaților Hîrcîiala Ruslan, Procop Viorel și Stegărescu Simion.

7. Inculpații au fost reținuți la 20 martie 2015, iar prin încheierea din 21 martie 2015 judecătorul de instrucție a dispus plasarea acestora în arest preventiv pentru un termen de 30 de zile.

8. Ulterior, prin încheierea din 17 aprilie 2015, judecătorul de instrucție a dispus prelungirea arestului preventiv pentru un termen de 30 de zile.

9. Prin încheierile din 18 mai 2015, 12 august 2015 și 12 noiembrie 2015, arestul preventiv în privința inculpaților a fost prelungit, de fiecare dată cu câte 90 de zile.

10. Prin încheierea din 5 februarie 2016, instanța de judecată a prelungit măsura preventivă sub formă de arest până la 20 martie 2016, data expirării termenului de 12 luni.

11. Prin decizia din 10 februarie 2016, Curtea de Apel Chișinău a admis recursul declarat de procuror și a dispus prelungirea arestului preventiv în privința inculpaților pentru un termen de 90 zile începând cu 11 februarie 2016. Recursurile depuse de avocați privind anularea încheierii din 5 februarie 2016, cu eliberarea inculpaților de sub arest și aplicarea altei măsuri preventive, au fost respinse.

12. La 16 februarie 2016, dna Viorica Puica, judecător în cadrul Judecătoriei Botanica, mun. Chișinău, a ridicat la Curtea Constituțională excepția de neconstituționalitate a prevederilor alineatelor (3), (8), (9) și (11) ale articolului 186 din Codul de procedură penală.

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

13. Prevederile relevante ale Constituției (M.O., 1994, nr. 1) sunt următoarele:

Articolul 4

Drepturile și libertățile omului

„(1) Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

(2) Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.”

Articolul 25

Libertatea individuală și siguranța persoanei

„(1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile.

(2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege.

[...]

(4) Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului se poate depune recurs, în condițiile legii, în instanța judecătorească ierarhic superioară. Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, cel mult până la 12 luni.

(5) Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea - în cel mai scurt termen; motivele reținerii și învinuirea se aduc la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu.

(6) Eliberarea celui reținut sau arestat este obligatorie dacă motivele reținerii sau arestării au dispărut.”

14. Prevederile relevante ale Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003 (republicat în M. O., 2012, nr.263-269, art.855) sunt următoarele:

Articolul 176

Temeiurile pentru aplicarea măsurilor preventive

„(1) Măsurile preventive pot fi aplicate de către procuror, din oficiu ori la propunerea organului de urmărire penală, sau, după caz, de către instanța de judecată numai în cazurile în care există suficiente temeiuri rezonabile de a presupune că bănuitul, învinuitul, inculpatul ar putea să se ascundă de organul de urmărire penală sau de instanță, să împiedice stabilirea adevărului în procesul penal ori să săvârșească alte infracțiuni, de asemenea ele pot fi aplicate de către instanță pentru asigurarea executării sentinței.

(2) Arestarea preventivă și măsurile alternative arestării se aplică numai persoanei care este bănuită, învinuită de săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, iar în cazul existenței unei bănuieli rezonabile privind săvârșirea altor infracțiuni, ele se aplică învinuitului, inculpatului care a comis cel puțin una din acțiunile menționate la alin. (1).

[...]”

Articolul 186

Termenul ținerii persoanei în stare de arest și prelungirea lui

„(1) Termenul ținerii persoanei în stare de arest curge de la momentul privării persoanei de libertate la reținerea ei, iar în cazul în care ea nu a fost reținută – de la momentul executării hotărârii judecătorești privind aplicarea acestei măsuri preventive. În termenul ținerii bănuitului, învinuitului, inculpatului în stare de arest se include timpul în care persoana:

1) a fost reținută și arestată preventiv;

2) a fost sub arest la domiciliu;

3) s-a aflat într-o instituție medicală, la decizia judecătorului de instrucție sau a instanței, pentru expertiză în condiții de staționar, precum și la tratament, în urma aplicării în privința ei a măsurilor de constrângere cu caracter medical.

(2) Ținerea persoanei în stare de arest în faza urmăririi penale până la trimiterea cauzei în judecată nu va depăși 30 de zile, cu excepția cazurilor prevăzute de prezentul cod.

(3) În cazuri excepționale, în funcție de complexitatea cauzei penale, de gravitatea infracțiunii și în caz de pericol al dispariției învinuitului ori de risc al exercitării din partea lui a presiunii asupra martorilor sau al nimicirii ori deteriorării mijloacelor de probă, durata Ținerii învinuitului în stare de arest preventiv la faza urmăririi penale poate fi prelungită:

1) până la 6 luni, dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă maximă de până la 15 ani închisoare;

2) până la 12 luni, dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsă maximă de până la 25 de ani închisoare sau detențiune pe viață.

(4) Învinuiților minori durata Ținerii în stare de arest preventiv poate fi prelungită numai până la 4 luni.

(5) Fiecare prelungire a duratei arestării preventive nu poate depăși 30 de zile în faza urmăririi penale și 90 de zile în faza judecării cauzei.

(6) În caz dacă este necesar de a prelungi durata arestării preventive a învinuitului, inculpatului, procurorul, nu mai târziu de 5 zile până la expirarea termenului de arestare, înaintează judecătorului de instrucție sau, după caz, instanței care judecă cauza un demers privind prelungirea acestui termen. În cazul în care, la data adoptării sentinței, termenul arestului preventiv rămas este mai mic de 15 zile, instanța de judecată este obligată, la demersul procurorului, să se pronunțe asupra prelungirii termenului arestului preventiv până la pronunțarea sentinței.

(7) La soluționarea demersului privind prelungirea termenului arestării preventive, judecătorul de instrucție sau, după caz, instanța de judecată este în drept să înlocuiască arestarea preventivă cu arestarea la domiciliu, liberare provizorie sub control judiciar sau liberare provizorie pe cauțiune.

(8) După trimiterea cauzei în instanța de judecată, termenul judecării cauzei cu menținerea inculpatului în stare de arest, din ziua primirii cauzei în instanța de judecată și până la pronunțarea sentinței, nu poate depăși 6 luni, dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de până la 15 ani închisoare, și 12 luni, dacă persoana este învinuită de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa maximă de până la 25 de ani închisoare sau detențiune pe viață.

(9) După expirarea termenelor stabilite la alin.(5) și (8), termenul judecării cauzei cu menținerea inculpatului în stare de arest poate fi prelungit doar în cazuri excepționale, la demersul procurorului, printr-o încheiere motivată a instanței care judecă cauza, de fiecare dată cu 3 luni până la pronunțarea sentinței.

(10) Hotărârea instanței de prelungire a termenului de judecare a cauzei cu menținerea în stare de arest a inculpatului poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară. Atacarea hotărârii nu suspendă examinarea cauzei.

(11) Prevederile stabilite la alin. (5), (6), (8), (9) și (10) se aplică, în mod corespunzător, la examinarea cauzei în apel.

(12) Prolungirea duratei arestării preventive până la 6 luni se decide de către judecătorul de instrucție în baza demersului procurorului din circumscripția în

raza teritorială a căreia se efectuează urmărirea penală, iar în caz de necesitate de a prelungi arestarea preventivă peste termenul indicat – în baza demersului aceluiași procuror, cu consimțământul Procurorului General sau al adjuncților lui.

(13) Hotărârea de prelungire a duratei arestării preventive poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară.”

15. Prevederile relevante ale Declarației Universale a Drepturilor Omului (adoptată la 10 decembrie 1948, la New York, la care Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII din 28 iulie 1990) sunt următoarele:

Articolul 3

„Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea persoanei sale”

Articolul 9

„Nimeni nu trebuie să fie arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar.”

16. Prevederile relevante ale Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice (adoptat la 16 decembrie 1966, la New York și ratificat de Republica Moldova la 28 iulie 1990, prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII) sunt următoarele:

Articolul 9

„1. Orice individ are dreptul la libertatea și la securitatea persoanei sale. Nimeni nu poate fi arestat sau deținut în mod arbitrar. Nimeni nu poate fi privat de libertatea sa decât pentru motive legale și în conformitate cu procedura prevăzută de lege.

2. Orice individ arestat va fi informat, în momentul arestării sale, despre motivele acestei arestări și va fi înștiințat, în cel mai scurt timp, de orice învinuiri care i se aduc.

3. Orice individ arestat sau deținut pentru comiterea unei infracțiuni penale va fi adus, în termenul cel mai scurt, în fața unui judecător sau a unei alte autorități împuternicite prin lege să exercite funcțiuni judiciare și va trebui să fie judecat într-un interval rezonabil sau să fie eliberat. Detențiunea persoanelor care urmează a fi trimise în judecată nu trebuie să constituie regulă, dar punerea în libertate poate fi subordonată unor garanții asigurând înfățișarea lor la ședințele de judecată, pentru toate celelalte acte de procedură și, dacă este cazul, pentru executarea hotărârii.

4. Oricine a fost privat de libertate prin arestare sau detențiune are dreptul de a introduce o plângere în fața unui tribunal, pentru ca acesta să hotărască neîntârziat asupra legalității detențiunii sale și să ordone eliberarea sa, dacă detențiunea este ilegală.

5. Orice individ care a fost victima unei arestări sau detențiuni ilegale are drept la o despăgubire.”

17. Prevederile relevante ale Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, amendată prin protocoalele adiționale la această Convenție (încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950 și ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 1298-XIII din 24 iulie 1997), sunt următoarele:

Articolul 5 Dreptul la libertate și la siguranță

„1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale:

a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;

b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;

c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănuși că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșască o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia;

d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente;

e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;

f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.

2. Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa.

3. Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit. c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană care este victimă unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații.”

ÎN DREPT

18. Din conținutul sesizării, Curtea observă că aceasta vizează în esență posibilitatea prelungirii de către instanța de judecată în cadrul unui proces penal a arestului preventiv (1) prin mandate de arest ce depășesc 30 de zile și (2) pe o durată totală ce depășește 12 luni.

19. Astfel, sesizarea se referă la un ansamblu de elemente și principii cu valoare constituțională conexe, precum dreptul la libertate individuală și siguranța persoanei, principiul inviolabilității persoanei, principiul legalității procesului penal și al protecției împotriva arbitrarului, principiul proporționalității și rezonabilității la aplicarea arestării preventive, prezumția nevinovăției.

A. ADMISIBILITATEA

20. Prin Hotărârea nr. 2 din 9 februarie 2016 pentru interpretarea art.135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituție, Curtea a statuat următoarele:

- în cazul existenței incertitudinii privind constituționalitatea legilor [...] ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze aflate pe rolul său, instanța de judecată este obligată să sesizeze Curtea Constituțională;

- excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată în fața instanței de judecată de către oricare dintre părți sau reprezentantul acesteia, precum și de către instanța de judecată din oficiu;

- sesizarea privind controlul constituționalității unor norme ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze se prezintă direct Curții Constituționale de către judecătorii/completele de judecată din cadrul Curții Supreme de Justiție, curților de apel și judecătoriilor, pe rolul cărora se află cauza;

[...]"

21. Prin decizia sa din 17 februarie 2016, Curtea a verificat întrunirea următoarelor condiții de admisibilitate:

(1) *Obiectul excepției intră în categoria actelor cuprinse la articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție.*

22. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în speță a Codului de procedură penală, ține de competența Curții Constituționale.

(2) *Excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia, sau indică faptul că este ridicată de către instanța de judecată din oficiu.*

23. Fiind ridicată de judecătorul din cadrul Judecătoriei Botanica, mun. Chișinău, pe rolul căreia se află cauza, sesizarea privind excepția de

neconstituționalitate este formulată de subiectul abilitat cu acest drept, în temeiul articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituție, astfel cum a fost interpretat prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016, precum și al Regulamentului privind procedura de examinare a sesizărilor depuse la Curtea Constituțională.

(3) Prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei

24. Curtea reține că prerogativa de a soluționa excepțiile de neconstituționalitate, cu care a fost învestită prin articolul 135 alin.(1) lit. g) din Constituție, presupune stabilirea corelației dintre normele legislative și textul Constituției, ținând cont de principiul supremației acesteia și de **pertinența prevederilor contestate pentru soluționarea litigiului principal în instanțele de judecată.**

25. Curtea observă că obiect al excepției de neconstituționalitate îl constituie prevederile alineatelor (3), (8), (9) și (11) ale articolului 186 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.

26. Curtea acceptă argumentele autorului sesizării, potrivit cărora prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei, deoarece sub imperiul acestora s-au născut raporturi juridice care continuă să producă efecte și sunt determinante pentru soluționarea chestiunii privind prelungirea arestului preventiv după data de 20 martie 2016, indiferent de concluziile instanței de recurs.

27. În acest context, Curtea observă că prevederile alineatului (3) al articolului 186 din Codul de procedură penală se referă la durata arestului la faza urmăririi penale. Astfel, deși au relevanță la calcularea termenelor contestate, totuși, prevederile acestuia nu au incidență asupra cauzei penale în care a fost ridicată excepția, care se află deja la etapa judiciară.

28. De asemenea, Curtea observă că alineatul (11) al articolului 186 din Codul de procedură penală este o normă de trimitere, *inter alia* la alineatele (8) și (9) contestate, care are însă aplicabilitate doar la examinarea cauzei în apel. Astfel, această prevedere nu are incidență asupra litigiului, care se află la etapa examinării în fond în prima instanță. Mai mult, la examinarea cauzei în apel, persoana este deținută în condițiile admise de articolul 5 § (1) lit. a) din Convenția Europeană, având la bază condamnarea pronunțată de către un tribunal competent. Așadar, nu este necesară prelungirea arestării atât timp cât sentința de condamnare la privațiune de libertate nu este anulată de către instanța de apel.

29. În Hotărârea nr. 2 din 9 februarie 2016 Curtea a subliniat că excepția de neconstituționalitate reprezintă o acțiune procesuală de apărare, prin care Curtea Constituțională este sesizată asupra neconcordanței cu prevederile Constituției a unor dispoziții legale **aplicabile în cauza dedusă instanței de judecată.**

30. Prin urmare, în această parte a sesizării, excepția de neconstituționalitate este inadmisibilă, deoarece alineatele (3) și (11) ale

articolului 186 din Codul de procedură penală nu au incidență în cauza penală în care este ridicată excepția de neconstituționalitate.

(4) *Nu există o hotărâre anterioară a Curții având ca obiect prevederile contestate*

31. Curtea reține că a verificat anterior constituționalitatea unor prevederi privind arestul (Hotărârea nr. 72 din 23 decembrie 1999), în redacția Codului de procedură penală din 24 martie 1961.

32. În acest context, Curtea menționează că, ulterior hotărârii menționate, prin Legea nr. 351 din 12 iulie 2001, a fost adoptată o nouă redacție a articolului 25 alin. (4) din Constituție.

33. De asemenea, la 14 martie 2003 a fost adoptat un nou Cod de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122-XV.

34. Curtea reține că Curtea Europeană a statuat că efectele extinderii interpretării din 1999 asupra noii redacții a articolului 25 alin. (4) din Constituție nu sunt compatibile cu Convenția Europeană.

35. În acest context, Curtea reiterează că, în Hotărârea nr.55 din 14 octombrie 1999 privind interpretarea unor prevederi ale articolului 4 din Constituția Republicii Moldova, a statuat, cu valoare de principiu, că „*această prevedere comportă consecințe juridice, presupunând, mai întâi, că organele de drept, inclusiv Curtea Constituțională [...], sunt în drept să aplice în procesul examinării unor cauze concrete normele dreptului internațional [...], acordând, în caz de neconcordanță, prioritate prevederilor internaționale*”.

36. În aceeași ordine de idei, în Hotărârea nr. 10 din 16 aprilie 2010 pentru revizuirea Hotărârii Curții Constituționale nr. 16 din 28 mai 1998 „Cu privire la interpretarea art.20 din Constituția Republicii Moldova” în redacția Hotărârii nr. 39 din 9 iulie 2001, Curtea Constituțională a menționat că „*practica jurisdicțională internațională [...] este obligatorie pentru Republica Moldova, ca stat care a aderat la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*”.

37. Având în vedere faptul că articolul 25 alin. (4) din Constituție are o redacție nouă, care nu a fost supusă interpretării de către Curtea Constituțională, Curtea consideră necesar să interpreteze acest articol astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 351 din 12 iulie 2001.

38. În lumina celor expuse, Curtea constată că normele contestate nu au constituit anterior obiect al controlului constituționalității la Curtea Constituțională.

39. Prin urmare, Curtea apreciază că sesizarea nu poate fi respinsă ca inadmisibilă și nu există nici un alt temei de sistare a procesului, în conformitate cu prevederile articolului 60 din Codul jurisdicției constituționale.

40. Astfel, pentru a elucida aspectele abordate în sesizare, Curtea va opera cu prevederile articolului 25 alin. (4) din Constituție, cu

raționamentele expuse în jurisprudența sa anterioară, precum și cu jurisprudența Curții Europene.

B. FONDUL CAUZEI

PRETINSA ÎNCĂLCARE A ART. 25 ALIN. (4) DIN CONSTITUȚIE

41. În opinia autorului sesizării, prevederile supuse controlului constituționalității încalcă articolul 25 alin. (4) din Constituție, potrivit căruia:

„(4) Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului se poate depune recurs, în condițiile legii, în instanța judecătorească ierarhic superioară. Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, cel mult până la 12 luni.”

1. Argumentele autorului sesizării

42. Autorul excepției de neconstituționalitate susține că prevederile supuse controlului constituționalității nu corespund cerințelor de calitate a legii.

43. Autorul sesizării pretinde, în special, că aplicarea cumulativă a prevederilor alineatelor (3), (8), (9) și (11) ale articolului 186 din Codul de procedură penală permite prelungirea arestului preventiv pe o perioadă totală de peste 12 luni, contrar termenului expres prevăzut de articolul 25 alin. (4) din Constituție.

44. De asemenea, autorul sesizării susține că, deoarece permite emiterea unor mandate de arest pentru o perioadă de până la 90 de zile, articolul 186 alin. (9) din Codul de procedură penală încalcă termenul de 30 de zile prevăzut expres de articolul 25 alin. (4) din Constituție.

2. Argumentele autorităților

45. În opinia sa, Guvernul a menționat că norma constituțională a articolului 25 alin. (4) urmează a fi interpretată în sensul aplicării în mod distinct a termenului arestării preventive de 12 luni pentru faza de urmărire penală și faza judecării cauzei. Respectiv, durata totală a arestului preventiv poate constitui 24 de luni.

46. Cu referire la durata mandatului de arest, Guvernul consideră că termenul constituțional de 30 de zile se referă doar la faza urmăririi penale, astfel încât la faza judiciară este admisibilă emiterea unor mandate de arest pentru o durată de până la 90 de zile.

47. În concluzie, Guvernul a susținut constituționalitatea normelor contestate.

48. Parlamentul nu a prezentat Curții opinia sa.

3. Aprecierea Curții

3.1. Principii generale

49. Curtea reiterează că într-o societate democratică atribuția de bază a statului este protecția persoanei. Prin instituirea normelor procesual-penale, statul urmărește scopul de a proteja persoana și societatea de infracțiuni, dar, în același timp, să protejeze persoana și societatea de abuzurile persoanelor investite cu atribuții de cercetare a infracțiunilor, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată [Hotărârea nr. 12 din 14 mai 2015 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 287 alin. (1) din Codul de procedură penală (*reluarea urmăririi penale*), §41].

3.1.1. Principiul inviolabilității persoanei

50. Articolul 25 din Constituție garantează principiul inviolabilității libertății individuale și a siguranței persoanei, potrivit căruia nimeni nu poate fi reținut și arestat decât în cazurile și modul prevăzute de lege.

51. Același principiu este consacrat și de actele internaționale în domeniul drepturilor omului la care Republica Moldova este parte.

52. Astfel, potrivit articolului 3 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, „*orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea sa*”, iar articolul 9 prevede că „*nimeni nu poate fi arestat, deținut sau exilat în mod arbitrar*”.

53. Principiile Declarației Universale sunt reglementate mai detaliat în Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, care declară drept regulă starea de libertate a persoanei și insistă că orice privare de libertate trebuie să fie în mod specific justificată (art. 9 § 1). Articolul 9 § 3 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice subliniază faptul că deținerea persoanelor care sunt în așteptarea pronunțării unei soluții nu trebuie să constituie regula.

54. Art. 5 § 1 lit. c) din Convenția Europeană vizează, de asemenea, privarea de libertate în cadrul unei proceduri penale. Curtea Europeană, în bogata jurisprudență privind materia art. 5 al Convenției, a trasat anumite linii directoare în ceea ce privește condițiile și limitele aplicării arestării preventive, plasând pe primul plan prezumția libertății ca punct de reper la examinarea unei situații concrete.

55. La nivelul Uniunii Europene au fost adoptate, pe baza foii de parcurs care a fost aprobată de Consiliu la 30 noiembrie 2009, o serie de directive, care completează cadrul juridic oferit de Convenția europeană a drepturilor omului și de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, în vederea stabilirii unor norme minime privind anumite aspecte ale procedurilor

penale: Directiva nr. 2010/64/UE privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale, Directiva nr. 2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, Directiva nr. 2013/48/UE privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate și Directiva privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției nevinovăției și ale dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale.

56. Scopul urmărit prin prevederile constituționale și ale actelor internaționale menționate este evitarea detențiilor arbitrare și a celor prea lungi (*Lukanov v. Bulgaria*, 20 martie 1997, Rapoarte 1997 II, § 41; *Assanidze v. Georgia* [MC], nr. 71503/01, § 171, CEDO 2004 II, § 46; și *Ilașcu și alții v. Moldova și Rusia* [MC], nr. 48787/99, § 461, CEDO 2004 VII). De aceea orice privare de libertate, oricât de scurtă, trebuie să fie justificată. Justificarea măsurii trebuie să fie convingătoare și temeinică. Lipsa motivării sau motivarea superficială face ca arestarea sau prelungirea ei să fie nelegală.

57. Constituie lipsire de libertate atât reținerea (*Străisteanu și alții v. Moldova*, nr. 4834/06, §§ 85-88, 7 aprilie 2009, sau *Witold Litwa v. Polonia*, nr. 26629/95, 4 aprilie 2000), cât și arestarea preventivă sau arestarea la domiciliu (*Mancini v. Italia*, nr. 44955/98, § 17; sau *Nikolova v. Bulgaria* (nr. 2), nr. 40896/98, §§ 60 și 74, 30 septembrie 2004).

3.1.2. Principiul legalității procesului penal

58. Cerința „legalității” presupune că atât circumstanțele pe care se bazează acuzațiile aduse, cât și condițiile pentru aplicarea privării de libertate sunt, pe măsura posibilității, prevăzute de lege într-un mod clar, astfel încât legea să fie previzibilă în aplicare.

59. Astfel, legea trebuie să fie suficient de exactă încât să permită unei persoane – în caz de necesitate, cu consiliere adecvată – să prevadă, într-un mod rezonabil în circumstanțele cauzei, consecințele ce pot deriva dintr-un anumit act (*Mooren v. Germania* (MC), nr. 11.364/03, § 72, CEDO 2009-..., și *Medvedyev și alții v. Franța* (MC), nr. 394/03, § 80, CEDO 2010-...], *Steel și alții v. Regatul Unit*, hotărâre din 23 septembrie 1998, Rapoarte 1998-VII, § 54, *Baranowski v. Polonia*, nr. 28358/95, § 52).

60. Potrivit art. 25 alin. (4) din Constituție, persoana lipsită de libertate are dreptul să conteste în instanță legalitatea măsurii și să obțină punerea sa în libertate dacă aceasta este nelegală.

61. Pentru a-și putea exercita acest drept, persoana trebuie să aibă acces la documentele din dosarul de urmărire penală, care au justificat privarea sa de libertate, și nu doar la documentele procedurale, ci chiar la probe (CtEDO, *Țurcan v. Moldova*, hotărâre din 23 octombrie 2007, § 56-64).

Plângerea trebuie soluționată într-un termen scurt (*Șarban v. Moldova*, hotărâre din 4 octombrie 2005, § 118-123), într-o ședință de judecată care să asigure egalitatea armelor dintre părți, adică dintre procuror și cel reținut (*Nikolova v. Bulgaria*, hotărâre din 25 martie 1999, § 58).

62. Principiul legalității implică și respectarea unor garanții procedurale oferite de lege împotriva arbitrarului, pentru ca măsura în cauză să fie aplicată în mod corect, raportat la fiecare speță.

63. În mod firesc, la adoptarea hotărârii privind aplicarea detenției, instanțele naționale trebuie să aplice standardele impuse de Convenția Europeană: legalitatea detenției; existența unei bănuieli rezonabile; prezența unui risc; proporționalitatea, rezonabilitatea și necesitatea aplicării detenției și, în sfârșit, posibilitatea aplicării măsurilor alternative detenției.

3.1.3. Principiul proporționalității și rezonabilității la aplicarea arestării preventive

64. Regula o constituie libertatea persoanei. Arestarea este o măsură excepțională. Ca urmare, arestarea poate fi dispusă numai în anumite cazuri și numai pentru anumite motive, care trebuie arătate în mod concret și convingător în hotărârea organului care o dispune.

65. Potrivit art. 5 § 1 c) al Convenției Europene, arestarea preventivă are drept scop urmărirea infracțiunii săvârșite („în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente”). Scopul nu se poate limita la prevenirea infracțiunilor, menținerea securității și a ordinii publice sau la colectarea probelor fără intenția de a urmări infracțiunea săvârșită.

66. Legislația Republicii Moldova, similar articolului 5 § 1 lit. c) din Convenție, permite lipsirea de libertate a unei persoane doar dacă există o „bănuială rezonabilă” că această persoană a săvârșit o infracțiune. **Bănuiala rezonabilă presupune existența faptelor sau a informațiilor care ar convinge un observator obiectiv că persoana în cauză ar fi putut săvârși infracțiunea.**

67. Aprecierea aceasta va depinde de toate circumstanțele cazului particular și, de asemenea, faptele care conturează o bănuială rezonabilă nu trebuie să fie de la același nivel ca și cele necesare pentru a justifica o condamnare, sau formularea învinuirii în următoarea etapă a procesului de urmărire penală (*Erdagöz v. Turcia*; *Fox, Campbell și Hartley*; *Murray și Brogan v. Regatul Unit*).

68. Aceste fapte sau date au un grad de certitudine mai mic decât cel necesar în cazul probelor cerute pentru a fi formulată învinuirea (*Muşuc v. Moldova*, hotărâre din 6 noiembrie 2007, § 31). Totuși, o persoană nu poate fi reținută numai pe baza declarației unei pretinse victime sau atunci când există motive de a pune la îndoială credibilitatea martorilor (*Stepuleac v. Moldova*, hotărâre din 6 noiembrie 2007, § 68-81).

69. Art. 5 § 3, raportat la § 1 lit. c) din Convenția Europeană, prevede că persoana acuzată de săvârșirea unei infracțiuni trebuie să fie întotdeauna

eliberată în cursul procedurii, cu excepția cazului când se dovedește existența unor motive care să justifice menținerea măsurii privative de libertate.

70. Regula este cea a cercetării persoanei în stare de libertate (*Letellie v. Franța*, hotărâre din 26 iunie 1991, § 35). Statul trebuie să arate că există motive „relevante și suficiente” care să justifice continuarea privării de libertate (*Yağcı și Sargın v. Turcia*, hotărâre din 8 iunie 1995, § 52). Obligația de a justifica reținerea, indiferent cât ar fi de scurtă, revine autorităților și trebuie făcută în mod accesibil și convingător (*Belchev v. Bulgaria*, hotărâre din 8 aprilie 2004, § 82).

71. Un raționament arbitrar sau lipsa argumentelor factologice semnifică faptul că detenția nu este justificată. Argumentele care sunt generale și abstracte nu sunt suficiente (*Becciev v. Moldova*, hotărâre din 4 octombrie 2005, § 56). Justificarea arestării nu se poate reduce la parafrizarea textelor din lege care descriu categoria de motive pentru care se poate dispune arestarea (*Șarban v. Moldova*, hotărâre din 4 octombrie 2005).

72. Nu este motiv de arestare necesitatea administrării unei probe sau finalizarea urmăririi penale. Arestarea unei persoane pe motivul audierii ca martor într-o procedură penală paralelă nu este permisă (*Giorgi Nikolaishvili v. Georgia*, hotărâre din 13 ianuarie 2009).

73. Sunt motive pentru privarea de libertate a celui bănuیت de comiterea unei infracțiuni dacă există riscul:

- sustragerii lui de la judecată (*Stogmuller v. Austria*, hotărâre din 10 noiembrie 1969, § 15);
- de a afecta înfăptuirea justiției (*Wemhoff v. Germania*, hotărâre din 27.06.1968, § 14);
- de a comite alte infracțiuni (*Matznetter v. Austria*, hotărâre din 10 noiembrie 1969, § 9);
- de a produce dezordine publică (*Letellier v. Franța*, hotărâre din 26 iunie 1991, § 51).

Dar aceste pericole sau riscuri trebuie susținute prin probe bazate pe fapte (*Țurcan v. Moldova*, hotărâre din 23 octombrie 2007, § 48-49).

74. Datele obținute din probe sau informații trebuie să fie suficiente pentru a se naște o bănuială (presupunere) bazată pe elemente obiective, în sensul cerut de lege. Aceste probe sau informații sunt cuprinse în actele procedurale care însoțesc demersul procurorului și ele trebuie depuse la dosar, cu acces pentru parte, chiar cu riscul dezvăluirii unor aspecte pe care procurorul le dorea încă secrete (*Țurcan și Țurcan v. Moldova*, hotărâre din 23 octombrie 2007).

75. Demersul și materialele care confirmă temeiurile de aplicare a arestării preventive sau arestării la domiciliu se prezintă avocatului, în momentul depunerii demersului cu privire la aplicarea arestării preventive sau arestării la domiciliu, și judecătorului de instrucție (*Lamy v. Belgia*, hotărâre din 30 martie 1989).

76. Practica de a nu prezenta materialele dosarului referitoare la motivele arestării, asociată cu omisiunea instanțelor de judecată de a invoca motive relevante și suficiente pentru arestare, confirmă în mod legitim impresia învinutului că arestarea sa a fost arbitrară.

77. În acest context, așa cum lăsarea în libertate este regula, iar privarea de libertate este excepția, trebuie justificat de ce s-a optat pentru arestare, și nu pentru o altă măsură de constrângere mai ușoară (*Witold Litwa v. Polonia*, hotărâre din 4 aprilie 2000, § 78; *Enhorn v. Suedia*, hotărâre din 25 ianuarie 2005, § 44). Arestarea preventivă poate fi aplicată numai în cazul imposibilității aplicării unei alte măsuri preventive mai ușoare.

3.1.4. Termenul rezonabil în procedurile de arestare

78. Curtea reamintește că principiul termenului rezonabil al procesului penal reprezintă un element al aplicării dreptului la un proces echitabil. Conform acestui principiu, organele de urmărire penală și instanțele de judecată au obligația de a asigura soluționarea cauzelor penale într-un termen rezonabil.

79. Procesul penal, în ansamblul său, trebuie să se desfășoare cu celeritate (rapiditate). Durata unei proceduri, atât la nivelul unei proceduri de arestare, cât și la nivelul unei proceduri de judecată în fond asupra unei acuzații, este tratată de Convenția Europeană în art. 5, respectiv, art. 6 § 1 și § 3 lit. a).

80. Arestul este o măsură temporară, deoarece se dispune pentru o durată determinată de timp. De asemenea, este o măsură provizorie, deoarece durează atât timp cât sunt prezente împrejurările pentru care a fost dispusă și se revocă imediat ce acestea au dispărut.

81. Cât privește plasarea în detenție provizorie, regulile care consacră termenul rezonabil sunt următoarele:

- celeritatea în informarea persoanei arestate (art. 5 § 2 din Convenție): privește motivele arestării și acuzația adusă împotriva sa; se face în cel mai scurt termen;
- celeritatea în controlul arestării (art. 5 § 3 din Convenție): se face de îndată (adică imediat) și în mod automat; de către un judecător sau magistrat abilitat;
- celeritatea pentru a statua asupra recursului în controlul legalității oricărei arestări sau detenții (art. 5 § 4 din Convenție): se face într-un termen scurt;
- durata rezonabilă a arestării (art. 5 § 3 din Convenție): orice persoană arestată are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în timpul procedurii.

82. Prin urmare, dreptul la libertate și la siguranță, de care o persoană nu poate fi privată decât în circumstanțe excepționale, este consolidat prin două exigențe:

- 1) privarea de libertate nu poate fi prelungită cu depășirea termenului strict necesar;

2) eliberarea cât mai rapidă a persoanei vizate în momentul în care privarea de libertate se dovedește a fi nejustificată.

3.1.5. *Prezumția nevinovăției*

83. Orice persoană este nevinovată până la rămânerea definitivă a unei hotărâri judecătorești de condamnare. Acest principiu îi permite bănuitului, învinuitului sau inculpatului să fie considerat de bună-credință și să se apere de orice posibilă acuzație injustă sau neproportională.

84. Presumția de nevinovăție nu înseamnă însă că pe parcursul procesului penal nu ar putea fi luate măsuri procesuale împotriva celui cercetat. Ceea ce impune acest principiu este, pe de o parte, că arestarea unei persoane nu înseamnă că la sfârșitul procesului aceasta va fi condamnată, ci că este posibilă orice soluție, inclusiv cea de achitare. Pe de altă parte, atunci când aplică o măsură preventivă, judecătorul nu va pune în discuție chestiunea privind vinovăția persoanei bănuite de a fi comis o infracțiune, ci numai dacă sunt probe sau informații suficiente din care să reiasă bănuiala că acea persoană a comis acea faptă.

85. Persoana supusă unei măsuri preventive, în conformitate cu principiul prezumției de nevinovăție, se consideră nevinovată și trebuie tratată cu nepărtinire și umanism, în condiții ce nu cauzează suferințe fizice sau morale și nu înjosesc demnitatea persoanei.

86. În același timp, Curtea Europeană a stabilit că prezumția este în favoarea eliberării. Astfel, până la condamnare, persoana trebuie prezumată nevinovată și scopul esențial al dispoziției articolului 5§3 din Convenție este de a cere eliberarea sa provizorie odată ce necesitatea continuării detenției a încetat (*McKay v. Regatul Unit* [MC], nr. 543/03, § 41).

87. După răsturnarea prezumției nevinovăției pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent, poate fi considerat că persoana este deținută legal, în condițiile admise de articolul 5 § (1) lit. a) din Convenția Europeană.

3.2. *Aplicarea principiilor enunțate în prezenta cauză*

3.2.1. *(Re)Evaluarea condițiilor pentru prelungirea arestării preventive*

88. Justificarea pentru orice perioadă de detenție, indiferent de durată, trebuie să fie, în mod convingător, demonstrată de autorități (*Belchev v. Bulgaria*).

89. Curtea reiterează că prelungirea arestului preventiv trebuie efectuată cu o periodicitate care să ofere posibilitatea probării necesității menținerii persoanei în arest în continuare. În egală măsură, este necesară identificarea tuturor aspectelor concrete privind riscul punerii în libertate a unei persoane aflate în stare de arest preventiv, fiind necesară examinarea modalităților alternative privării de libertate (*Calmanovici v. România*, hotărâre din 1

iulie 2008). Simpla referire la temeiurile de drept sau la pericolul abstract pe care îl poate presupune lăsarea în libertate nu este suficientă (*Degeratu v. România*, hotărâre din 6 iulie 2010).

90. Astfel, orice prelungire a arestului în fapt se desfășoară potrivit unei proceduri similare celei ce ține de aplicarea inițială a arestului. Prin urmare, la prelungirea arestului judecătorul trebuie să se ghideze de aceleași reguli și motive ce au determinat aplicarea inițială a arestului.

91. Mai mult, autoritățile trebuie să fie obligate periodic să revadă arestul continuu și să verifice dacă temeiurile inițiale își mai păstrează actualitatea ori dacă nu există temeiuri care permit aplicarea unor măsuri mai blânde decât arestul (*Idalov v. Rusia*, *Kudla v. Polonia*). Dacă acest lucru nu se justifică, arestul poate evolua într-o detenție arbitrară și, în consecință, ilegală (*Oprea v. Moldova*). O prelungire quasi-automată a arestului (*Tase v. România*) sau prin pasaje generale și abstracte (*Boicenco v. Moldova*) nu corespunde exigențelor articolului 5 § 3 din Convenția Europeană și, prin urmare, exigențelor articolului 25 alin. (4) din Constituție.

92. Astfel, Curtea menționează că arestul preventiv **trebuie aplicat doar în cazuri strict necesare, în care nu există alternative, și ca o măsură de ultimă instanță**, iar nu ca măsură de pedeapsă.

93. În acest sens, Curtea relevă că se disting patru temeiuri care pot justifica aplicarea sau prelungirea arestării preventive:

- 1) riscul ca persoana să se eschiveze de la răspunderea penală;
- 2) riscul de a împiedica buna desfășurare a justiției;
- 3) prevenirea săvârșirii de către persoană a unei noi infracțiuni;
- 4) riscul că punerea în libertate a persoanei va cauza dezordine publică.

94. Aceste temeiuri nu urmează a fi întrunite cumulativ, fiind suficientă prezența unui singur temei pentru a aplica arestul preventiv.

95. **Existența unor motive verosimile, care să legitimeze bănuiala că o persoană a săvârșit infracțiunea pentru care este urmărită**, trebuie privită ca o **condiție generală și independentă de temeiurile arestării preventive**, care sunt pericolul de la sustragerea actului de justiție, pericolul comiterii unei infracțiuni grave, pericolul de a împiedica desfășurarea actului de justiție, pericolul grav pentru ordinea publică. Prin urmare, **o persoană poate fi plasată în detenție doar atunci când suspiciunile săvârșirii unei infracțiuni sunt coroborate cu existența temeiurilor justificative**. O directivă în acest sens este consacrată expres în Recomandarea nr. (2006) 13 privind arestul preventiv, condițiile în care acesta se execută și măsurile de protecție împotriva abuzului, adoptată de Comitetul de Miniștri din cadrul Consiliului Europei la 27 septembrie 2006, la cea de-a 974-a reuniune a delegațiilor de miniștri.

96. Curtea menționează că, deși anumite infracțiuni prezintă pericol special pentru ordinea publică, acesta scade odată cu trecerea timpului, fapt care impune autorităților obligația de a oferi o motivare concretă și detaliată

cu privire la persistența motivelor care justifică menținerea în arest a unei persoane.

3.2.2. Durata maximă a mandatului de arest

97. Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător. Acest mandat este de fapt baza legală pentru cei cărora li se adresează de a executa privarea de libertate.

98. Curtea subliniază faptul că termenul deținerii persoanei în arest trebuie să fie rezonabil, iar aprecierea limitelor rezonabile se realizează *in concreto*, prin analiza circumstanțelor fiecărui caz în parte.

99. Atunci când stabilește durata arestării și mai ales când i se solicită prelungirea măsurii, judecătorul trebuie să respecte cerința ca această durată să nu depășească o limită rezonabilă (*Wemhoff v. Germania*, hotărâre din 27 iunie 1968). La aprecierea caracterului rezonabil al duratei detenției trebuie avute în vedere complexitatea cauzei și dreptul acuzatului reținut la soluționarea mai rapidă a cauzei sale, cu necesitatea lămuririi acesteia sub toate aspectele.

100. În acest context, Curtea reține, cu titlu de principiu, că **gravitatea faptei imputate prin ea însăși nu justifică aplicarea măsurii arestului preventiv**.

101. De asemenea, Curtea Europeană a menționat că după expirarea unui anumit timp de detenție prejudiciară nu mai este suficientă invocarea temeiurilor inițiale, dar sunt necesare alte motive relevante și suficiente pentru confirmarea cercetării în stare de arest, precum și o stăruință deosebită a autorităților la desfășurarea procedurilor.

102. Așadar, stabilirea unor termene pentru aplicarea măsurii preventive sub formă de arest preventiv, atât în faza urmăririi penale, cât și în faza judecării cauzei, reprezintă un element important în desfășurarea procesului penal, fără de care ar fi imposibilă respectarea principiilor fundamentale ale procesului penal, respectiv legalitatea, prezumția de nevinovăție, principiul aflării adevărului, principiul oficialității, garantarea libertății și siguranței persoanei, garantarea dreptului la apărare, dreptul la un proces echitabil, egalitatea părților în procesul penal.

103. Curtea reține că, potrivit articolului 25 alin. (4) din Constituție, arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Prin urmare, fiecare prelungire a duratei arestării preventive nu poate depăși 30 de zile, atât la etapa urmăririi penale, cât și la etapa judecării cauzei.

104. De asemenea, Curtea observă că prevederile art. 25 alin. (2) din Constituție abilitază legiuitorul cu dreptul de a reglementa prin lege organică procedura reținerii sau arestării unei persoane. Totuși această atribuție urmează a fi exercitată **fără să excedeze cadrului constituțional**.

105. În acest context, Curtea reține că, potrivit articolului 186 alin. (9) din Codul de procedură penală, termenul arestării poate fi prelungit în cazuri excepționale de fiecare dată cu 3 luni, în faza judecării cauzei.

106. În acest sens, Curtea observă că legiuitorul a stabilit în Codul de procedură penală termene de prelungire a arestării preventive fără a ține cont de articolul 25 alin. (4) din Constituție, care nu face distincție între etapele procesului penal și stabilește durata mandatului de arestare de cel mult 30 de zile.

107. Mai mult, Curtea menționează că termenul de 90 de zile, prevăzut de articolul 186 din Codul de procedură penală, este unul neproportional atunci când se pune în balanță necesitatea administrării justiției și atingerea adusă libertății individuale, nefiind astfel un termen rezonabil pentru a putea fi revăzută necesitatea menținerii persoanei în arest.

108. Curtea nu poate accepta poziția Guvernului potrivit căreia emiterea mandatului de arest pentru o perioadă de până la 30 de zile se referă doar la etapa urmăririi penale, deoarece ar însemna că dreptul persoanei la libertate nu este garantat de Constituție la etapa transmiterii dosarului în instanța de judecată. O astfel de interpretare a Legii Supreme este inadmisibilă din perspectiva rolului acesteia de garant și protector al drepturilor și libertăților fundamentale.

109. Curtea reține că articolul 25 alin. (4) din Constituție **prevede în termeni clari că detenția este posibilă numai în baza unui mandat pe o durată de până la 30 de zile**. Orice interpretare în sensul că ar fi permisă instituirea în legislația națională a unor termene mai mari pentru mandatul de arest ar fi contrară Legii Supreme. De altfel, o asemenea abordare este împărtășită și de Curtea Europeană.

110. Curtea constată că aplicarea și prelungirea termenului de arest de către judecător sau de către instanța de judecată în condițiile prevederilor legale contestate depășesc limita constituțională de la articolul 25 alin. (4), fiind astfel contrare garanțiilor constituționale privind libertatea individuală. Prin urmare, prevederile articolului 186 alin. (9) al Codului de procedură penală, în partea ce ține de posibilitatea emiterii unui mandat de arest pe o durată ce depășește 30 de zile, sunt contrare articolului 25 alin. (4) din Constituție.

111. În același context, Curtea observă că constituționalitatea alineatului (9) al articolului 186 din Codul de procedură penală depinde de constituționalitatea alineatului (5) al aceluiași articol. În aceste condiții, deși la ridicarea excepției autorul sesizării nu a invocat neconstituționalitatea acestui alineat, în temeiul articolului 6 alin. (2) și (3) din Codul jurisdicției constituționale, Curtea își stabilește ea însăși limitele de competență, având dreptul să pronunțe o hotărâre și în privința altor norme a căror constituționalitate depinde în întregime sau parțial de constituționalitatea actului contestat. În acest sens, Curtea reține că, pentru aceleași motive, este neconstituțională prevederea alin. (5) al articolului 186 din Codul de

procedură penală, în partea ce ține de prelungirea duratei mandatului de arest pentru 90 de zile în faza judecării cauzei.

3.2.3. Durata totală a arestării preventive

112. Curtea reține că, potrivit articolului 25 alin. (4) din Constituție, arestul poate fi prelungit, în condițiile legii, cel mult până la 12 luni.

113. De asemenea, Curtea relevă că începutul termenului arestului preventiv corespunde cu momentul reținerii persoanei și se termină în momentul emiterii încheierii judecătorești prin care persoana este eliberată din arest sau în momentul pronunțării sentinței de către instanța de fond (*Solmaz v. Turcia*, §§ 23-24, *Kalashnikov v. Rusia*, §100, *Wemhoff v. Germania* § 9).

114. Curtea observă că prevederile articolului 186 alin. (9) din Codul de procedură penală permit ca termenul-limită să depășească 12 luni. Mai mult, norma articolului 186 alin (9) din Codul de procedură penală permite prelungirea duratei măsurii preventive sub formă de arest preventiv pentru o perioadă nedeterminată de timp.

115. Curtea constată că, prin prevederile articolului 186 alin. (9) din Codul de procedură penală, legiuitorul a stabilit termenele arestării preventive fără a ține cont de prevederile exprese neechivoce ale articolului 25 alin. (4) din Constituție, care reglementează garanțiile constituționale necesare asigurării unui cadru adecvat protejării cetățeanului împotriva aplicării excesive a unei astfel de măsuri. De altfel, norma constituțională nu permite stabilirea prin lege a unor derogări de la termenele constituționale pentru prelungirea duratei arestului în cazuri excepționale, nici având ca temei gravitatea infracțiunii. Or, cadrul normativ într-un domeniu atât de sensibil trebuie să se realizeze într-o manieră clară, previzibilă și lipsită de confuzie, astfel încât să fie îndepărtată, pe cât este posibil, eventualitatea arbitrarului sau a abuzului celor chemați să aplice dispozițiile legale.

116. În acest sens, Curtea subliniază că dispozițiile aplicabile cărora autoritățile le dau interpretări contradictorii care se exclud reciproc nu îndeplinesc cerința de „calitate a legii” impusă de Constituție și de Convenția Europeană (*Nasrulloev v. Rusia*, nr. 656/06, § 77, 11 octombrie 2007; *Ječius v. Lituania*, nr. 34578/97, §§ 53-59, 31 iulie 2000).

117. În condițiile alineatului (4) al articolului 25 din Constituție, termenul de 12 luni, combinat cu alte garanții procesuale, reprezintă o garanție împotriva unor îngrădiri abuzive ale libertății individuale. Până la pronunțarea sentinței de condamnare, lipsirea de libertate a unei persoane se întemeiază doar pe o „bănuială rezonabilă” că persoana este vinovată. De aceea Constituția a stabilit o perioadă concretă pentru arestarea preventivă, după expirarea căreia persoana nu poate fi deținută în continuare.

118. Curtea nu poate accepta poziția Guvernului, potrivit căreia, în anumite situații, termenul maxim de 12 luni de ținere a persoanei în stare de arest ar putea fi prea mic pentru instrumentarea unor cauze. Curtea

subliniază că gravitatea faptei sau complexitatea cauzei nu justifică aplicarea arestului preventiv. Or, măsura arestului preventiv poate fi aplicată **doar atunci când suspiciunile săvârșirii unei infracțiuni sunt corelate cu cele patru temeuri**, care pot justifica aplicarea acestuia.

119. Curtea reține că Convenția Europeană nu obligă statele să fixeze durata maximă de aflare a persoanei în arest. Totuși, **în cazul instituirii unor asemenea termene în legislația națională, acestea trebuie respectate**. În același timp, nici Constituția, nici Convenția Europeană nu permit interpretarea extensivă a prevederilor constituționale referitoare la restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, acestea fiind de strictă interpretare. Astfel, orice interpretare a restrângerilor admisibile aplicate drepturilor și libertăților fundamentale trebuie să se facă în favoarea persoanei.

120. Prin urmare, întrucât textul constituțional nu face distincție între etapele procesului penal, Curtea menționează că, în sensul articolului 25 alineatul (4) din Constituție, arestul preventiv poate fi aplicat pentru o perioadă totală de cel mult 12 luni, care include atât etapa urmăririi penale, cât și etapa judiciară, până la emiterea încheierii judecătorești prin care persoana este eliberată din arest sau momentul pronunțării sentinței de către instanța de fond.

121. În același timp, Curtea reține că termenul maximal de 12 luni pentru arestul preventiv acoperă și situația în care în privința persoanei au fost înaintate mai multe capete de acuzare. Astfel, Constituția obligă înfăptuirea justiției fără întârziere. În acest sens, orice detenție care depășește termenul total de 12 luni aplicat pentru comiterea aceleiași fapte, indiferent de eventualele recalificări ulterioare ale infracțiunii, este contrară Constituției și, prin urmare, este ilegală.

122. În concluzie, Curtea constată că prevederile articolului 186 alin. (9) din Codul de procedură penală, în partea ce ține de posibilitatea prelungirii măsurii preventive sub formă de arest preventiv pentru o perioadă mai mare de 12 luni, sunt neconstituționale, întrucât contravin prevederilor articolului 25 alin (4) din Constituție. Pentru aceleași motive, este neconstituțional și alineatul (8) al aceluiași articol.

123. În același context, Curtea observă că constituționalitatea alineatelor (8) și (9) ale articolului 186 din Codul de procedură penală depinde de constituționalitatea alineatului (3) al aceluiași articol. În aceste condiții, deși invocarea neconstituționalității acestui alineat nu este admisibilă în cadrul procedurii ridicării excepției, neavând incidență în cauza aflată pe rolul Judecătoriei Botanica, Curtea, făcând uz de dreptul de a-și stabili ea însăși limitele de competență și de a pronunța o hotărâre și în privința altor norme a căror constituționalitate depinde în întregime sau parțial de constituționalitatea actului contestat, prevăzut de articolul 6 alin.(2) și (3) din Codul jurisdicției constituționale, reține că pentru aceleași motive este neconstituțional și alineatul (3) al articolului 186 din Codul de procedură penală.

124. În sensul celor constatate, în vederea executării prezentei hotărâri, Curtea menționează că la pronunțarea sentinței privative de libertate în privința persoanelor care s-au aflat în stare de arest mai mult de 12 luni, durata arestului se va scădea din termenul pedepsei, în condițiile legii. De asemenea, în cazul unei sentințe de achitare sau neprivative de libertate, persoanele care s-au aflat în stare de arest mai mult de 12 luni vor putea solicita despăgubiri, în conformitate cu prevederile articolului 5 al Convenției Europene și Legii nr.1545-XIII din 25 februarie 1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești.

Din aceste motive, în temeiul articolelor 135 alin. (1) lit. a) și g) și 140 din Constituție, 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 6, 61, 62 lit.a) și e), și 68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. *Se admite* excepția de neconstituționalitate ridicată de dna Viorica Puica, judecător în cadrul Judecătoriei Botanica, mun. Chișinău, în dosarul penal nr. 1-239/15.

2. În sensul articolului 25 alineatul (4) din Constituție:

a) Arestul preventiv poate fi aplicat pentru o perioadă totală de cel mult 12 luni, care include atât etapa urmăririi penale, cât și etapa judiciară, până la emiterea încheierii judecătorești prin care persoana este eliberată din arest sau momentul pronunțării sentinței de către instanța de fond. Termenul arestului preventiv include timpul în care persoana:

- a fost reținută și s-a aflat în arest preventiv;
- a fost sub arest la domiciliu;
- s-a aflat într-o instituție medicală, la decizia instanței de judecată, pentru expertiză în condiții de staționar, precum și la tratament, în urma aplicării în privința ei a măsurilor de constrângere cu caracter medical.

b) Termenul arestului preventiv curge din momentul reținerii, iar în cazul în care persoana nu a fost reținută, din momentul punerii efective în aplicare a mandatului de arest preventiv.

c) Termenul de 12 luni se referă la aceeași faptă(e) penală(e) pentru care persoana a fost plasată în arest preventiv, indiferent de eventuala recalificare ulterioară a infracțiunii. Orice detenție care depășește termenul total de 12 luni aplicat pentru comiterea aceleiași fapte,

indiferent de eventualele recalificări ulterioare ale infracțiunii, este contrară Constituției și, prin urmare, este ilegală.

d) Mandatul de arest se eliberează pentru un termen de până la 30 de zile. Fiecare prelungire a duratei arestării preventive nu poate depăși 30 de zile, atât la etapa urmăririi penale, cât și la etapa judecării cauzei.

3. Se declară neconstituționale:

- alineatul (3);
 - sintagma „90 de zile” de la alineatul (5);
 - alineatele (8) și (9)
- ale articolului 186 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003, ca fiind contrare articolului 25 alineatul (4) din Constituție.

4. În vederea executării prezentei hotărâri:

a) În termen de până la 30 de zile de la pronunțarea prezentei hotărâri, instanța de judecată va revoca măsura preventivă a arestului pentru persoanele aflate în arest preventiv mai mult de 12 luni;

b) În termen de până la 30 de zile de la pronunțarea prezentei hotărâri, instanța de judecată va verifica existența temeiurilor pentru menținerea în stare de arest a persoanelor în privința cărora există un mandat de arest care depășește 30 de zile, iar termenul total al arestului preventiv nu depășește 12 luni.

c) Efectele prezentei hotărâri nu se extind asupra persoanelor care se află în stare de arest, în privința cărora există o sentință de condamnare, iar cauza se examinează în instanța de apel.

d) Persoanele care s-au aflat în stare de arest mai mult de 12 luni, la data pronunțării prezentei hotărâri:

- în cazul unei sentințe privative de libertate, durata arestului se scade din termenul pedepsei, în condițiile legii;
- în cazul unei sentințe de achitare sau neprivative de libertate, vor putea solicita despăgubiri, în conformitate cu prevederile articolului 5 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și Legii nr.1545-XIII din 25 februarie 1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești.

5. Prezenta hotărâre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*.

Președinte

Alexandru TĂNASE

Chișinău, 23 februarie 2016

HCC nr. 3

Dosarul nr. 7g/2016